

❖ An Lúibín ❖

21 Mí na Samhna 2005

Bolg an tsoláthair

We are entering the era of downloading and of cheap and highly individualised telecasting. This offers opportunities – notably for Irish.

Ré dhigiteach, ré an *iPod*, ré na híoslódáilte: ré na Gaeilge. Tá a rath mar theanga dhomhanda (agus sin mar is ceart í a áireamh, más ar an mionchóir féin é) ag brath go mór ar an teicneolaíocht is déanaí.

Ná bíodh iontas orainn má théann an ghnáth-theilifís le sruth ar fad, agus aon chuimhne feasta ar TG4 nó Teilifís ilchultúrtha SBS na hAstráile, rudaí ar chomhartha dóchais iad tráth den saol. Tá na fógraitheoirí féin ag iompú ar an Idirlíon de réir a chéile, áit ar féidir leo díriú go cruinn ar na dreamanna is rogha leo. Anseo san Astráil táimid sásta cloí i gcónaí leis an teilifís mar atá sí le cuimhne na ndaoine, ach ina dhiaidh sin níl doichead ar bith orainn roimh an digiteachas ann féin; glacaimid gan dua leis na bréagáin is nua.

Tá seinnteoirí *mp3* ar fáil anois, agus cláracha raidió á n-íoslódáil leo. Is féidir leis an gcóras feidhm a bhaint as comhaid 25 meigibheart anois, agus iad ag dul i méid i gcónaí. Tá luas agus toilleadh na bhfís-seinnteoirí ag méadú in aghaidh na bliana. Tá feabhas ag teacht ar dháileadh digiteach: cheana féin tá dáileadh ar fáil a ligeann duit ábhar a íoslódáil ó aon duine a bhfuil comhad airithe acu seachas é a iarraidh ar riarthóir lárnach.

Ní fiú seo a léiriú mura bhfuil an costas ag teacht le líon an lucht féachana agus leis an ioncam fógraíochta. Ar an taobh eile de, beidh an costas léirithe chomh híseal sin i ré seo na gcláracha íoslódáilte go mbeidh an t-uafás seónna á léiriú, cuid mhaith acu go dona agus cuid bheag acu ar fheabhas. Más féidir leat 15,000 duine féin a mhealladh beidh leat, ach srian a choinneáil leis an gcostas. Is fusa ná riamh freastal ar an miondream. Fágann seo an bhearna réidh roimh an té a bhfuil smaoinemh maith aige agus lear Gaeilge nó Breatnaise: is féidir leis díriú isteach ar an dream áirithe a bhfuil suim acu san ábhar.

Ní hionann sin is a rá go bhfuil TG4 nó SBS ag saothrú an bháis go fóill, ach ní hiad na raingléirí a bhéarfaidh an chraobh leo. Má tá Gaeilge agat, féith na fiontraíochta ionat agus tú seiftiúil i gcúrsaí léiriúcháin beidh deis agat gaisce (nó a mhalairt) a dhéanamh, beag beann ar sheanchórais righne.

Tóraíocht

You want to know who uses washing machines in Brazil or how to start a company in Italy: a net researcher can tell you. They are the unweavers of the tangled Web, the elucidators of an ever-growing cyberworld where English is no longer the only language.

Coill thiubh chasta is ea an tIdirlíon agus í á siúl ag sealgairí gairmiúla atá ar thóir creiche ar leith – eolas tráchtála. Caithfidh siad a bheith seiftiúil agus rúndaingean; is beag an dochar dóibh a bheith ilteangach; agus tá fás borb faoin gcoill i gcónaí. Ar na leabhair a thugann léargas ar an obair tá *Super Seekers Cover The World* le Mary Ellen Bates, a foilsíodh sa bhliain 2001 agus is fiú a léamh go fóill.¹ Is é is mó is díol spéise ann an cuntas a thugann na

¹ *Super Seekers Cover The World: The Online Secrets of International Business Researchers*. Mary Ellen Bates, edited by Reva Basch, CyberAge Books, Information Today, Inc. 2001

taighdeoirí (ar mná iad a bhformhór) ar an tóraíocht féin agus ar na cúrsaí sóisialta, cultúir agus teanga atá le cur san áireamh. Cuireann an cliant ceist orthu: Cá mhéad earra de shaghas áirithe a dhéantar i dtír éigin, cad iad na rialacha a bhaineann le tionscal áirithe thall? Caithfidh an taighdeoir an gréasán a chíoradh, na suímh chuí a cheistiú, an t-eolas a scagadh laistigh de thréimhse áirithe. Tá áiseanna eile ann – na hirisí, an guthán, lucht aitheantais – agus cuid acu sin níos tabhachtaí ná a chéile de réir an chuspora agus na háite. Uaireanta ní mór a admháil nach bhfuil dada le fáil. Caithfidh tú a bheith seiftiúil, stuama agus dígeanta.

Iodálach is ea Valerie Matarese. Tar éis tamaill sna Stáit d'fhill sí ar a tír dhúchais agus chuir a comhlacht féin ar bun chun eolas gnó a bhailiú. Ba ghearr gur thuig sí go raibh an tseanIodáil beo fós – áit fhoscúil a raibh tábhacht leis an teagmháil phearsanta ann. Tá acmhainní Idirlín na hIodáile saibhir go leor, ach tá mórán eolais nach bhfaighfeá ann; tá eolas eile nach bhfuil teacht air ach in áiteanna neamhchoitianta. Níorbh fhiú léi a fhiafraí de na húdaráis chuí, mar shampla, cad iad na rialacha a bhaineann le tionscal a chur ar bun san Iodáil; chuir sí an cheist cheart ar *Altavista* agus tháinig ar an eolas ar shuíomh cathrach bige – cathair san Iodáil nár chuala sí trácht riamh uirthi.

Ní foláir aird a thabhairt ar an gcomhthéacs cultúrtha, eacnamaíoch agus polaitiúil. San Iodáil tá 'ceart ar eolas' ann: is féidir scríobh chun forais ag iarraidh aon cháipéis nach mbaineann le slándáil náisiúnta, ach ní cinnte go bhfaighfeá í. Déanann lucht riaracháin an t-iaratas a scrúdú de réir dlí, agus ní fhaightear freagra uathu mura mian leo an cháipéis a scaoileadh uathu. Is deacair an diúltú a shárú.

Ina dhiaidh sin féin, tá buntáiste na teagmhála ann – duine aitheantais do do chur in aithne do dhuine eile a bhfuil a fhios aige cá bhfuil eolas le fáil. Scéal an-Laidineach, más fíor do thaighdeoir ó Mheicsiceó: is minic a bheadh ort béile a ithe le duine sa tír sin sula bhfaighfeá an t-eolas atá uait.

Áit eile arís an Áise – áit ilchinéalach. Mar a dúirt taighdeoir Astrálach i Hong King, is minic nach gcuireann comhlachtaí Síneacha dada ar fáil i mBéarla. Bhí sise ag brath ar dhaoine a bhí in ann teangacha an réigiúin a léamh, agus níorbh fhurasta daoine oilte den saghas sin a fháil. Dá láiche iad a lucht aitheantais agus dá mhéad Béarla a bhí acu, Cantainis ba ghnách leo a labhairt eatarthu féin, rud a bhac í ar eolas a bhailiú go héasca.

Scéal eile, ar shlí áirithe, a bhí ag taighdeoir Seapánach, bean a raibh scoth Béarla aici. Bhí teacht gan dua aici ar fhoinsí i Seapáinis, agus ar cibé suímh Áiseacha eile a bhain feidhm as Béarla; ach taobh amuigh de Hong Kong agus de Chóiré bhí na suímh sin gann. Sa bhliain 2001 bhí súil aici le feabhas a theacht ar acmhainní aistriúcháin ar an Idirlíon ar nós *Babelfish* agus a leithéidí – feabhsú atá ar siúl i gcónaí, gan dabht; ach is léir gur mór an buntáiste fós idir Bhéarla agus mhórtéanga Áiseach a bheith agat.

An mór an t-athrú a tháinig ar an scéal ar feadh ceithre bliana? Gan amhras: d'fhéadfá a rá go bhfuil níos mó suíomh dátheangach ann, gur flúirse an t-eolas atá le fáil ar an Idirlíon go fiú sna tíortha gan ghustal, go bhfuil an gréasán ag éirí níos leithne in aghaidh na bliana. Tá Meiriceá chun tosaigh fós maidir le foinsí eolais, rud a chuidíonn le cothú an Bhéarla mar theanga dhomhanda. Ina dhiaidh sin, is mó ná riamh an méid eolais atá le fáil i dteangacha eile, agus bheadh breall ar an té a shamhlaigh, mar shampla, go raibh deifir mhór ar na Síningh iompú ar an mBéarla. Tugann scéalta na ndaoine atá luaite thuas léargas ar na rudaí, idir olc agus mhaith, a mhaireann d'ainneoin an domhandaithe – rudaí préamhaithe áitiúla. Anois féin is deacair do thaighdeoir teacht gan teangacha iasachta, gan eolas ar nósanna na comharsan nó ar shainfhoinsí na háite. Uaireanta níl acmhainn ag tír bhocht na figiúirí a bhailiú cheal guthán agus bóithre. Ní féidir an éagsúlacht a mhúchadh.

Fágann sin na taighdeoirí féin, daoine arbh fhéidir leat a rá ina dtaobh, más Marcsach thú, nach bhfuil iontu ach giollaí gnó, seadáin ar mhíol mór na tráchtála idirnáisiúnta: iad fite

fuaite i ngnóthaí an aonaigh mhóir. Bheadh an ceart agat, agus is díol spéise iad dá bharr – dream a fáisceadh as riachtanas nua an chibearshaoil.

Seirbhísí dhátheangacha

A recent seminar in Dublin revealed keen interest by the public sector (and even the private) in the provision of services through Irish.

Is gearr ó bhí Comhdháil na Gaeilge ann ag páirc an Chrócaigh i mBaile Átha Cliath, agus os cionn céad toscaire ann ó na comhlachtaí poiblí. Ní nach ionadh, bhí an-suim acu sna dóigheanna ab fhearr chun cloí le hAcht na dTeangacha agus i gcúrsaí earcaíochta, oiliúna agus aistriúcháin. Ba lú a spéis, más fíor, i gcostas na seirbhísí nó san easpa éilimh a d'fhéadfadh a bheith orthu.

Rud is suimiúla fós, bhí an-spéis ag comhlachtaí príobháideacha i soláthar seirbhísí Gaeilge. D'fhéadfá a rá go bhfuil airgead le déanamh faoi dheireadh as na seirbhísí céanna, rud nach dtarlódh mura raibh méadú ag teacht ar lucht na Gaeilge i mBaile Átha Cliath agus sna cathracha eile – agus níor chóir gan dualgaisí Gaeilge na gcomhlachtaí stáit a chur san áireamh, agus baint ag an taobh poiblí agus ag an taobh príobháideach lena chéile i gcúrsaí gnó. Sampla suntasach is ea IrishJobs.ie, gan trácht ar leaganacha Gaeilge de sheirbhísí ríomhaireachta a bheith ar fáil.

Ní léir go fóill cé acu seirbhísí is mó a mbeidh dúil ag an bpobal iontu, cé gur dócha go mbainfidh siad le gnáthchúrsaí an tsaol – ceadúnais, leas sóisialach agus a leithéidí. Beidh sé deacair seirbhísí Gaeilge eile a choinneáil beo mura bhfuil éileamh orthu ach dhá uair in aghaidh na bliana. Athrú sóisialta atá i gceist anseo, agus fágfaidh sé a rian ar an nGaeilge thar lear de réir a chéile.

Cartadh na Gaeilge

The leader of a major Irish political party has proposed that Irish be dropped as a compulsory subject for the Leaving Certificate. This has been greeted with relief by some and with outrage by others. The more thoughtful have said that it would be better to reform the way the language is taught. But will this happen, and would it matter?

Tá Enda Kenny, ceannaire Fhine Gael, tar éis a thabhairt le fios ag Ardfeis a pháirtí gur cheart deireadh a chur leis an Ghaeilge mar bhunábhar don Ardteist. Scéal é seo a tharraing na gnáthagóidí: bhí an Teanga Naofa maslathie, salaithe agus náirithe ag mo dhuine, agus ba cheart a chuid briathra neamhbheannaithe a shá siar ina chraos ar eagla go gcuirfí i bhfeidhm iad.

Bhí stuaim éigin le haithint ar fhreagra Fhoras na Gaeilge, agus iad á rá nach raibh réiteach an scéil le fáil ar chor ar bith i gcealú na Gaeilge mar ábhar éigeantach: 'In áit fáil réidh leis an ábhar ba chóir dúinn, mar atá á dhéanamh in ábhair eile, siollabas na hArdteiste a chur in oiriúint don fhoghlaimeoir óg' – i bhfocail eile, an curaclam agus an modh teagaisc a leasú agus treise a chur ar labhairt na teanga seachas ar an ngramadach. Ceart go leor, a dúirt duine éigin, ach is fada sinn ag fanacht leis an leasú úd agus ní dhearnadh fós é. Dúirt duine eile fós gurb é an dearmad polaitiúil ba mhó a rinne Fine Gael sa chás seo nár mhol siad go ndéanfaí ábhar roghnach de gach ábhar seachas den Ghaeilge amháin.

D'admháil uachtarán Chonradh na Gaeilge go raibh gá le hathruithe, ach dúirt sé gurb é an toradh a bheadh ar rogha gur iomaí scoil a d'éireodh as Gaeilge a mhúineadh don Ardteist, rud a bheith bunoscionn le beartas Chomhairle na hEorpa agus an Aontais Eorpaigh. Is dócha, go deimhin, go ndéanfaí an teanga a thréigean go forleathan ar an dóigh sin, ach i

ndáiríre tá sí tréigthe cheana ag mórán daltaí ina gcroí istigh. Go fiú dá ndéanfaí an modh teagasc agus eile a athrú ar an bpointe ní cosúil gurbh áil le formhór na ndaltaí fanacht i mbun na Gaeilge. Ní hí teanga na hÉireann acusan í.

B'fhéidir gurb é an réiteach ab fhearr an rogha a thabhairt do na daltaí agus Gaeilge a mhúineadh mar theanga fhíorbheo don bheagán a bhfuil fíorspéis acu inti. B'fhearr go mór é sin ná í a bhrú ar dhaoine nach mian leo í a úsáid feasta agus ar cuma leo sa diabhal fúithi. Is é an fonn máthair na foghlama.

An dá thaobh

The state employment office in France says it is illegal to advertise jobs in both Breton and French. The activists are preparing for a battle.

Is í an Bhriotáinis an t-aon teanga Cheilteach a mhaireann ar an mór-roinn, in iarthar na Fraince. B'fhearr leis an stát gan í a bheith ann, agus tá an Fhraincis ag cúngú uirthi i gcónaí. Tá díograiseoirí na heagraíochta scolaíochta Diwan (www.diwanbreizh.org) lán de dhóchas, mar sin féin, agus a gcuid 'Gaelscoileanna' féin acu. Ach nuair a rinne Diwan iarracht ar postanna a fhógairt i mBriotáinis agus i bhFraincis dhiúltaigh an oifig fhostaíochta ANPE (Agence Nationale Pour l'Emploi) iad a cheadú. Dúradh go ndearna siad 'leatrom' ar dhaoine nach raibh acu ach Fraincis.

Ní mór gach post nua a chlárú ag ANPE, agus ní gá a rá nach bhféadfaí teacht gan Bhriotáinis i scoileanna Diwan. Ba bheag an mhoill ar Diwan an méid sin a chur in iúl agus a rá go raibh tuairim ANPE féin in aghaidh an dlí. Rinne urlabhra tagairt do dhlí Toubon na bliana 1994, a deir nach bhfuil aon bhac ar theangacha réigiúnacha na tíre a úsáid. Coisceann an dlí rudaí a fhoilsiú i dteanga iasachta – agus ba dheacair a áiteamh gur teanga iasachta í an Bhriotáinis.

Tá ANPE ceandána, ach tá Diwan chomh ceandána céanna. Beidh na fógraí dátheangacha á mbrú ar dhoicheall na n-údarás fós, agus b'fhéidir go gcuirfí an scéal faoi bhráid na gcúirteanna – cath eile i gcogadh fada.

An Bhreatnais eile

A Welsh-language language company is outsourcing its translation work to South America.

Tá comhlacht Breatnach, Cyfieithu Cymunedol Conwy, ag tabhairt obair aistriúcháin don phobal Breatnaise sa Phatagóin i Meiriceá Theas toisc go bhfuil laghdú costas ag gabháil leis. I ndeisceart na hAirgintíne atá an Phatagóin, áit ar cuireadh coilíneacht Breatnaiseoirí ar bun sa 19ú haois. Maireann an Bhreatnais fós ann, cé gur fada an Spáinnis – teanga na faille san áit sin – ag cúngú uirthi.

Déanann an comhlacht ábhar a aistriú d'eagraíochtaí deonacha i dtuaisceart na Breataine Bige. Tá an-éileamh ar an tseirbhís sin, ach bhí an comhlacht i gcruachás nuair a chaill siad an t-aistritheoir lánaimseartha a bhí acu, rud a d'fhág i muinín scata aistritheoirí páirtaimseartha iad. Ansin fuair siad siad amach gur saoire go mór rudaí a fháil aistrithe sa Phatagóin ná sa bhaile. Sa Bhreatain Bheag tá siad ag íoc suas le £70 an míle focal, agus sa Phatagóin rinneadh an obair chéanna ar thimpeall £20. Cuirtear an t-ábhar tríd an ríomhphost agus faightear ar ais é ó aistritheoir óg thall i gceann cúpla uair an chloig. Ar an dea-uair nó ar an drochuair, ní féidir a leithéid a dhéanamh i nGaeilge.

Gaeilge ghriandóite

Every year the Irish Studies Course at the University of Melbourne, under the guidance of Professor Elizabeth Malcolm, holds a series of public seminars on topics of Irish interest. One of the speakers this year was Dr Val Noone, well-known to Irish speakers in Melbourne. Below is a summary of his paper.

Seo achoimre ar pháipéar a léigh an Dr Val Noone ón Roinn Staire, Ollscoil Mhelbourne, ar 8 Mheán Fómhair 2005 ag ceann de sheimineáir phoiblí de chuid Chúrsa an Léinn Éireannaigh. Cuireadh an páipéar ar fáil do *An Lúibín* le caoinchead Val, agus is é is ábhar dó staid na Gaeilge in oirdheisceart na hAstráile faoi láthair agus a bhféadfaí a dhéanamh feasta.

Is dóigh le Val go bhfuil cúpla míle Gaeilgeoir i stát Victoria na hAstráile: tríd is tríd, ní aithníonn siad iad féin mar phobal ar leith. Tá áiseanna teagmhála ann: tá cúpla céad ball ag Cumann na Gaeilge, a reachtálann ranganna, suíomh Idirlín, nuachtlitir, leabharlann agus céilí bliantúil, agus a théann i gcomhar le stáit eile le daonscoileanna a rith. Tá beagán iriseoireachta, clár míosúil Gaeilge ar 3ZZZ agus Aifreann bliantúil i nGaeilge.

Ní ábhar áthais é líon beag na nGaeilgeoirí a rugadh anseo. B'fhéidir go bhfuil céad duine a bhfuil méid éigin Gaeilge acu, agus scata beag atá líofa go leor. Scéal fíorthábhachtach is ea foghlaim na teanga anseo, go háirithe i gcás na bpáistí. Bíonn beagán páistí ag freastal ar na daonscoileanna, bhí rang trialach ar siúl ag Coláiste Cill Bríde i Mentone, agus b'fhéidir go bhfuil tuismitheoirí éigin ag múineadh na teanga dá gclann sa bhaile. Go bhfios do Val, áfach, níl aon ranganna atá dírithe go hiomlán ar pháistí i Victoria.

De réir dhaonáireamh na bliana 1996, tá timpeall 18,000 daoine i Victoria a rugadh in Éirinn, áit a ndeir timpeall 40% den phobal go bhfuil Gaeilge éigin acu. Dá réir sin, tá isteach is amach le 7,200 duine i Victoria a d'fhéadfadh cuid Gaeilge a labhairt. Thairis sin de, b'fhéidir go mbeadh timpeall 200 cainteoir dúchais anseo.

Tá taighde déanta ag Val ar 'nósanna cultúrtha' na nGaeilgeoirí sin i Melbourne a rugadh san Astráil. Luann sé an staidéar sochtheangeolaíoch ar Ghaeilge sna Stáit a chuir Thomas Ihde in eagar sa bhliain 1994 – staidéar a spreag Val féin chun cuntais ghearra phearsanta a bhailiú. Luann sé freisin cnuasach alt a chuir Ciarán Mac Murchaidh in eagar sa bhliain chéanna agus iad ag cíoradh na ndeacrachtaí a bhaineann le húsáid na nGaeilge in Éirinn. Déanann sé tagairt do leabhar le Camille Maguire a foilsíodh sa bhliain 1991, leabhar a chuireann síos ar bhunú pobal Gaeilge in iarthar Bhéal Feirste agus ar na hathruithe (meath an uraithe, lorg chomhréir an Bhéarla etc.) a tharla dá bharr. Cuireann Val an cheist seo: An bhfuil saothrú na teanga anseo ina chaitheamh aimsire, ina aisling nó ina dhroichead cultúrtha?

Tháinig suim ag Val sa Ghaeilge de bharr na suime a bhí aige i gcúrsaí ilchultúrachais; bhí baint aige le scoil i Melbourne mar a raibh a dteanga dhúchais á múineadh do pháistí a labhraíodh Vítneamais, Sínis agus Turcais sa bhaile. Rud é a chuaigh ar sochar do na páistí ar gach slí, agus rinne Val féin cúrsa Vítneamaise. Tháinig lé aige leis an nGaeilge de bharr na haithne a bhí aige ar an bhfile Louis de Paor agus eile, agus chuaigh sé i mbun a foghlama sa bhliain 1995 – 'an lia á leigheas féin,' mar a deir sé.

Déanann Val talamh slán de go raibh dhá dhíbirt ag roinnt le teacht na nÉireannach go dtí an Astráil. Baineann díbirt amháin lena scaradh le hIarthar Eorpa agus a n-aghaidh ar dheisceart an domhain; baineann an díbirt eile le cailleadh na teanga. Déanann daoine teanga a thréigean chun teacht slán sa saol, cé nach séanfadh aon duine gur bhain scríbhneoirí Éireannacha an-tairbhe go deo as Béarla. Ach ina dhiaidh sin is féidir leis an teanga thréigthe féin a bheith ina comhartha suntasach féiniúlachta, go fiú an cúpla focal di.

Sa saol seo faoi láthair, a deir Val, tá a lán comharthaí sóirt ag roinnt le gach duine againn; ní gá go mbeifeá sáite sa Ghaelachas, mar shampla, chun Gaeilge a fhoghlaim. Is iomaí Protastúnach a d'fhoghlaim Gaeilge i dTuaisceart Éireann, agus anois tá Rialtas na Breataine féin á cothú ann.

Tig Val le James McCloskey, scoláire Meiriceánach, a áitíonn go dtéann bithéagsúlacht i gcúrsaí teanga ar sochar dúinn go léir. Is baolach go bhfaighidh 90% de na teangacha atá anois ann bás i gceann 120 bliain, agus is fiú an Ghaeilge a chothú ar son na héagsúlachta amháin. Luann Val tuairim Romeo Lobillos, a deir go bhfuil teanga dhúchais cosúil le hacmhainn nádúrtha nach féidir í a thabhairt ar ais agus í imithe, tuairim atá ag teacht go maith lena ndeir Michael Kauss: 'Surely we linguists know, and the general public can sense, that any language is a supreme achievement of a uniquely human collective genius, as divine and endless a mystery as a living organism'.

Tá baint ar leith ag an scéal seo, dar le Val, le meath tubaisteach na dteangacha Bundúchasacha, go háirithe i Victoria. Is ábhar scoile anois í scéal na mbunteagacha sin, agus tá iarracht á déanamh anois ar dhá cheann de teangacha Victoria a athmhúscailt. Deir Val go bhfuil sé de dhualgas ar lucht na Gaeilge cuidiú leis an obair sin.

Chuaigh Val chun cainte le roinnt Astrálaigh a d'fhoghlaim Gaeilge go maith (agus eagarthóir *An Lúibín* san áireamh), agus ní mór a rá gur an-díol spéise é na bealaí difriúla ar thug siad faoin obair. Is é an ceangal atá eatarthu an fonn a bhí orthu cuid dá ndúchas sinseartha a athshealbhu tríd an teanga. Luaitear an chaoi a ndeachaigh an teanga bheo i bhfeidhm ar chuid acu sa Ghaeltacht, agus tábhacht an Idirlín mar áis Ghaeilge. Pléitear obair Chumann Gaeilge na hAstráile agus an baol atá ann go ndéanfar faillí i gcúrsaí comhrá agus caidrimh toisc an iomarca béime a thabhairt ar na ranganna. (Deir duine acu gur iomaí Gaeilgeoir i Melbourne nach bhfuil baint aige leis an gCumann.)

An cheist arís: An bhfuil saothrú na teanga anseo ina chaitheamh aimsire, ina aisling nó ina dhroichead cultúrtha? Deir Val gur gach rud acu atá i gceist, agus, i bhfocail Louis de Paor, gur féidir feidhm a bhaint as an nGaeilge chun 'a radical act of cultural repossession' a dhéanamh. An beagán Gaeilgeoirí atá ag cur na teanga chun cinn i Victoria tá siad ag obair i gcomhar lena leithéidí sna stáit eile, in Éirinn agus i Meiriceá Thuaidh: tá rath beag ag teacht ar an bhfiontar, d'ainneoin neart an Bhéarla mar theanga an aonaigh.

I ndeireadh an pháipéir tá an méid seo le rá ag Val:

Yet, the goals are ill-defined. To go forward, those committed to building the Irish language in the southeast of Australia need a wider-ranging review of the present situation and analysis of possible goals and strategies than has been seen or heard so far. This paper has offered a small and limited contribution to the first of these steps, namely reflections and analysis of where things are up to. My findings await clarification by your criticism and discussion.

